

Mizancı Mehmed Murad, Mustafa Râgıb, Mustafa Rahmi (Arslan), Dr. Nâzım, Nuri Ahmed, Ömer Nâci, Said Halim Paşa, Sâlih Cemal, Sâmipaşazâde Sezâi, Selim Fâris, Silistreli Hacı İbrâhim Paşazâde Hamdi, Tarsusîzâde (Müftüzâde) Münif, Tunali Hilmi, Yusuf Akçura'nın isimlerini vermek mümkündür.

Jön Türkler'in hepsini kapsayan genel bir ideolojiden bahsetmek çok zordur. Bir anlamda Jön Türklüğün ve Jön Türkler'in ortak noktası, II. Abdülhamid rejiminden duyulan hoşnutsuzluk ve bu rejimi devirerek yerine meşrutî bir rejim tesis etme arzusu olmuştur. II. Abdülhamid rejiminin "sadakat" kavramına atfettiği önem ve bu sıfatı haiz olduğunu düşündüğü kişileri daha iyi eğitim görmüş bürokrat ve subayların önüne geçirmesi de iyi eğitim almış toplum üyelerinin önemli bir kısmının Jön Türk hareketine katılmasına ya da sempati duymasına sebep olmuştur. Çekirdek kadrolar itibarıyla Jön Türklüğün dünya görüşü pozitivizm ve biyolojik materyalizmden kuvvetli bir biçimde etkilenmiş ve cemiyetin bazı önde gelen liderleri, bilhassa 1905 öncesinde siyasî bir amaçtan ziyade toplumsal gelişmenin önünü tıkadığını düşündükleri dinin yerine bilimi hâkim kılma gibi felsefî mefkûrelerin peşinde koşmuşlardır. Ancak Jön Türklüğün her döneminde bu kavram içinde materyalistlerden ulemâya kadar çok değişik nitelikte kişilerin yer aldığını unutmamak, bir ideolojiden ziyade bir Weltanschauung'dan (dünya görüşü) bahsetmek ve bunu da çekirdek kadrolarla sınırlı tutmak gerekmektedir.

Jön Türk basını Osmanlı basın tarihinin önemli bir kategorisini teşkil etmektedir. Devrin Osmanlı basınına ağır sansür uygulanması Jön Türk basınına önemini daha da arttırmaktadır. Bir anlamda 1878-1908 döneminde Osmanlı siyasî düşünceleri ve tartışmaları daha ziyade bu basında yer almıştır. Bu basın da Jön Türklük gibi mütecânis olmaktan çok uzaktır. Aynı örgütün resmî organlarında dahi birbirleriyle taban tabana zıt tezleri savunan makalelere sık sık rastlanmakta olup 1906-1908 arasında *Şûra-yı Ümmet* istisna edilirse Jön Türk basını Avrupa'daki benzerleri gibi gerçek parti gazeteciliği meydana getirmemiştir. Bunların önemli bir kısmı uzun ömürlü olmamış, bazıları da Osmanlı yönetiminden para sızdırmak amacıyla yayımlanmış ve bu amaçlarına ulaştıktan sonra sahipleri tarafından tatil edilmiştir. Sayıları 100'ü aşan Jön Türk mecmualarını bir tasnife

tâbi tutmak gerekirse merkezî örgütlerin yayınları (*Hak, Meşveret, Mechveret Supplément Français, Mizan, Osmanlı, Şûra-yı Ümmet, Terakki* gibi); küçük icraatçı cemiyetlerin yayınları (*Darbe, İnkılâb, İntikam, İstikbâl [Cenevre], İstirdat, Vatan* gibi); icraatçı fertlerin yayınları (*Osmanlı* [2] [Pire], *Yıldırım* gibi); entelektüel yayınlar (*İctihad, Şark ve Garb, Türk* gibi); kişiler ve örgütlerce çıkarılan mizah mecmuaları (*Beberuhi, Dolab, Davul, İncili Çavuş, Lâklâk, Kokonoz, Tokmak* gibi); belirli bir Osmanlı unsurunun sorunlarını dile getiren dergiler (*Arnavudluk* [Albania], *Hürriyet* [Londra], *İttihad Gazetesi, Kashf al-Niqâb, Kürdistan, Türkiya'l-Fetât* gibi); bazıları merkezî örgütlere bağlı olmakla beraber Balkan Jön Türkleri'nce yayımlanan ve mahallî Jön Türklüğün fikirlerini işleyenler (*Ahali, Balkan, Efkâr-ı Umumiye, İslah, Muvazene, Rumeli, Tuna, Sadâ-yı Millet, Uhuvet* gibi) ve dinî zeminde muhalefet yapan yayın organları (*Ezan, Kânûn-i Esâsi* gibi) şeklinde bir düzenleme yapmak mümkündür. Bu yayın organlarında örgütsel düzenlemelerden dinî makalelere, ihtilâlcî temalardan entelektüel tartışmalara kadar her türlü konu işlenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, İrade -Dahiliye, nr. 1308/93885; BA, Y.EE, 36/2468/141/XII-2; BA, BEO/Mahremâne Müsveddat, 129, 8 Temmuz 1901/30; Public Record Office, FO, nr. 424/49, 9 Şubat 1877/115; FO, nr. 78/211; Paris Büyükelçiliği Arşivi, D. 244, 17 Temmuz 1901/30; A. Ubcini, *La Turquie actuelle*, Paris 1555, s. 160-165; *Constantinople in 1828: A Residence of Sixteen Months in the Turkish Capital and Provinces with an Account of the Present State of the Naval and Military Power and of the Resources of the Ottoman Empire*, London 1829; H. Castille, *Réhid Pacha*, Paris 1857, s. 35; J. van Lennep, *Travels in Little-Known Parts of Asia Minor*, London 1872, I, 32; Mordtmann, *Stanbul und das Moderne Turkentum*, Leipzig 1877, I, 66; A. Fahri, *Yeni Osmanlılar Kongresi*, Cenevre 1316, s. 3; Ruhsan Nevvare [Hadiye Selimoğlu] - Tahsin Nahid, *Jön Türk*, İstanbul 1325; Ahmed Midhat, *Jön Türk*, İstanbul 1326; P. Fesh, *Constantinople aux derniers jours d'Abdul-Hamid*, Paris 1907, s. 323-410; a.mlf., *Les Jeunes Turcs*, Paris 1909, s. 5-7; Bekir Fahri, *Jönler*, İstanbul 1326; İbnülemin, *Son Sadrazamlar*, I, 70; Mithat Cemal Kuntay, *Namık Kemal Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında I*, İstanbul 1944, s. 185; Ahmed Bedevî Kuran, *İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler*, İstanbul 1945; a.mlf., *İnkılâp Tarihimiz ve İttihad ve Terakki*, İstanbul 1948; a.mlf., *Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele*, İstanbul 1959; a.mlf., *Harbiye Mektebi'nde Hürriyet Mücadelesi*, İstanbul, ts. (Çeltüt Matbaası); Tarık Zafer Tunaya, "Türkiye'nin Gelişme Seyri İçinde İkinci Jön Türk Hareketinin Fikrî Esasları", *Tahir Taner'e Armağan*, İstanbul 1956, s.

167; Şerif Mardin, *The Genesis of Young Ottoman Thought*, Princeton 1962, s. 35, 37, 41; a.mlf., *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri, 1895-1908*, Ankara 1964; R. Davison, *Reform in the Ottoman Empire, 1856-1876*, Princeton 1963, s. 173-174; M. Kaya Bilgegil, *Yakın Çağ Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerine Araştırmaları: Yeni Osmanlılar*, Ankara 1976, s. 10-11, 62, 87; M. Şükrü Hanioğlu, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, İstanbul 1986; a.mlf., "Jön Türkler'in Yabancı Dilde Çıkarıldıkları Dergilerde İşledikleri Temalar", *Türkiye'de Yabancı Dilde Basın*, İstanbul 1986, s. 93-109; a.mlf., *The Young Turks in Opposition*, Oxford-New York 1995; a.mlf., *Preparation for a Revolution: The Young Turks, 1902-1908*, Oxford-New York 2001; Hüseyin Çelik, *Ali Suavî ve Dönemi*, İstanbul 1994, s. 29, 618; Azmi Özcan, *Pan-İslamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, Ankara 1997, s. 184, 185; Mustafa Fâzıl Paşa, "Fondation de la chancellerie de la Jeune Turquie", *Le Memorial Diplomatique*, XIII/25, Paris 1876, s. 40; A. Vámbéry, "Freiheitliche Bestrebungen im Moslimischen Asien", *Deutsche Rundschau*, LXXVII, Berlin 1893, s. 64; a.mlf., "The Future of Constitutional Turkey", *The Nineteenth Century and After*, sy. 385, London 1909, s. 371; Un ami de la Turquie [Albert Fua], "Pourquoi les Turcs ne bougent pas", *Mechveret Supplément Français*, sy. 21, Paris 15 Ekim 1896, s. 1; Ali Haydar Mithat, "English and Russian Politics in the East", *The Nineteenth Century and After*, sy. 311, (1903), s. 77-78; R. Schachter, "Single Party Systems in West Africa", *The American Political Science Review*, LV/2, Wisconsin 1961, s. 306-307; D. Chaplin, "Peru's Postponed Revolution", *World Politics*, XX/3, New Haven 1968, s. 396; S. Foye, "Radical Military Reform and the Young Turks", *Report on the USSR*, II, New York 1990, s. 8-10; G. Browning, "The GOP's Young Turks", *National Journal*, IV, Washington 1995, s. 530.

M. ŞÜKRÜ HANIOĞLU

JUYNBOLL, Theodorus Willem
(1866-1948)

Hollandalı şarkiyatçı.

11 Mart 1866'da doğdu; Abraham Willem Theodorus Juynboll'un oğludur. Leiden Üniversitesi'nde İslâm hukuku ve Sâmi diller okudu; Arapça hocası ünlü şarkiyatçı Michael Jan de Goeje'dir. 1893 yılında, rehlin konusunda Şâfiî hukukunda yer alan görüşlerin kaynaklarını ve Hollanda'nın Uzakdoğu sömürgeleri üzerindeki etkilerini ele aldığı teziyle hukuk doktoru oldu; ertesi yıl da Sâmi diller alanında doktora yaptı. 1896'da Cava adasında bulunan Malang'a hukukî işlerden sorumlu sömürge subayı olarak gitti; ancak 1899'da sağlığının bozulmasından dolayı geri döndü ve 1903'te Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Doğu Elyazmaları

Bölümünün başına getirildi. Bu görevinin yanı sıra 1910-1918 yılları arasında Lahey Askerî Akademisi'nde İslâm hukuku ve Hollanda sömürgelerindeki geleneksel yerli hukuk hakkında dersler verdi. Yaptığı ilmi çalışmalarla 1914'te Kraliyet Sanat ve Bilim Akademisi'ne üye kabul edilen Juynboll, 1917 yılında Martinus Theodorus Houtsma'nın yerine Utrecht Üniversitesi İbrânîce ve Eski Yahudilik Kürsüsü'ne hoca tayin edildi. 1928 yılından itibaren, asıl uzmanlık alanına giren Hollanda'nın Uzakdoğu'daki sömürgelerinde görev yapacak öğrencilere bu ülkelerdeki İslâm hukuku konusunda ders vermeye başladı. 1936'da emekliye ayrıldı ve 8 Eylül 1948 tarihinde öldü.

Juynboll, Hollanda'daki İslâmî araştırmaların sömürge yönetiminin ihtiyaçlarına paralel biçimde geliştiği bir dönemde yetişmiş bir şarkiyatçıdır. Doktora tezlerinden birisiyle Şâfiilik hakkındaki el kitabı ve makalelerinin çoğu sömürgelerdeki İslâm üzerinedir. Ayrıca sömürge sabbaylarının eğitimiyle ilgilendiği gibi kendisi de birkaç yıl aynı görevi yapmıştır. Dolayısıyla onun ilim adamlığı ve kariyeri, ülkesinin Uzakdoğu'da bir sömürge gücü olarak bulunmasıyla yakın bağlantı içerisindedir. Diğer tanınmış Hollandalı şarkiyatçılar Christiaan Snouck-Hurgronje, W. J. A. Kernkamp ve W. Pijper gibi Juynboll de I. Dünya Savaşı'ndan sonra Hollanda'da sömürge politikasının devamı veya değişmesi üzerinde ortaya çıkan siyasî tartışmalara katılmamıştır. Onun sömürgelerdeki İslâm hakkında kaleme aldığı ve hepsi de Hollandaca olan makalelerinin hiçbirisi bu sömürgelerin geleceği hakkında ne düşündüğünü gösteren bir ipucu vermez.

Eserleri. 1. *Handleiding tot de kennis van de Mohammedaansche wet volgens de leer der şâfi'itische school* (Leiden 1903). Juynboll'un en önemli eseri olup Hollanda'nın Uzakdoğu'daki sömürgelerinde Şâfiî hukukunun uygulanışı hakkındadır. Müellif, Şâfiî hukuku el kitabı mahiyetindeki bu çalışmasında hocası Snouck-Hurgronje'nin eserlerinden de faydalanarak önce usul-i fıkhi tenkidî bir şekilde ele alır, ardından İslâm hukukunun çeşitli konularıyla ilgili ayrıntılı bilgiler verir. Birçok defa basılan kitap Almanca (1910) ve İtalyanca'ya da (1916) çevrilmiştir. 2. *Catalogus codicum arabicarum bibliothecae academiae Lugduno-Batavae* (I-II, Leiden 1907). Juynboll ile Michael Jan de Goeje'nin ortak ça-

lışması olup Leiden Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki yazmaların katalogudur; ihtiyaca cevap veremez hale gelince sonradan çıkarılan yeni kataloga dahil edilmiştir. Juynboll ayrıca Yahyâ b. Âdem'in *Kitâbü'l-Harâc*'ının tenkitli neşrini (*Livre de l'impôt foncier*, Leiden 1896) ve *Şahîh-i Buḥârî*'nin, L. Krehl tarafından başlanan neşrinin IV. cildini de (Leiden 1908) hazırlamıştır. Bunlardan başka çeşitli dergilerde çıkan çok sayıda makalesi ve *The Encyclopaedia of Islam*'ın birinci ve ikinci baskılarında yayımlanmış kırk kadar maddesi bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Persoonlijkheden in het Koninkrijk der Nederlanden in Woord en Beeld, Amsterdam 1938, s. 769; J. Gonda, "In Memoriam Theodorus Willem Juynboll", *Jaarboek der Rijksuniversiteit to Utrecht 1947-1948*; J. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 325-326; J. Brugman - F. Schröder, *Arabic Studies in the Netherlands*, Leiden 1979, s. 46-47; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-Müsteşrikin*, Beyrut 1984, s. 442; Frederick de Jong, "A Survey of Middle Eastern Studies in the Netherlands: Academic Tradition, Present Day Programms, Research and Working Conditions", *Middle East Studies. International Perspectives on the State of the Art* (ed. Tareq Y. Ismael), New York 1990, s. 151 vd.; a.mlf., "Middle Eastern Studies in the Netherlands", *MESA Bulletin*, XX/2 (1986), s. 175.

FREDERICK DE JONG

JUYNBOLL, Theodorus Willem Johannes (1802-1861)

Hollandalı şarkiyatçı.

6 Nisan 1802'de Rotterdam'da dünyaya geldi. Rotterdam ve Lahey'deki öğreniminden sonra Leiden Üniversitesi'nde J. H. van der Palm, Hendrik Arent Hamaker ve Hendrik Engelin Weijers gibi hocalardan Doğu dilleri ve hıristiyan ilâhiyatı okudu; aynı bölümde doktora yaptı. 1826 yılında Leiden yakınlarındaki Voochout köyünde papaz olarak görevlendirildi. 1831'de Frise'de bulunan Franeker güzel sanatlar-edebyat okulunda Doğu dilleri öğretmenliğine, 1841 yılında da Groningue Üniversitesi'nde Doğu dilleri profesörlüğüne tayin edildi. 1845'te Weijers'in yerine Leiden Üniversitesi Doğu Dilleri Kürsüsü'nün başkanlığına getirildi; aynı zamanda Leiden Üniversite Kütüphanesi'nde bulunan bu dillere ait el yazmalarının sorumluluğu da ona verildi. Bunların dışında hükümete Doğu ile ilgili meselelere danışmanlık ve mütercimlik yapmak,

yazışmaları yürütmek ve hükümetin finans ettiği Doğu eserlerinin yayımını denetlemekle de ilgilieniyordu. 1854'te Hollanda kralı tarafından Kraliyet İlimler Akademisi üyeliğine tayin edildi. 1861 yılında öldü.

Eserleri. Juynboll yoğun meşguliyetinin yanı sıra telif, tercüme, neşir faaliyetlerini de aksatmamış, çoğunluğu hıristiyan ilâhiyatı, Kitâb-ı Mukaddes ve İbrânîce hakkında olmak üzere birçok kitap ve makale yayımlamıştır. Eserlerinden İslâmiyat üzerine olanların başlıcaları şunlardır: 1. *Lexicon geographicum Cui titulus est Merasid* (I-V, Leiden 1850-1864). Yâkût'un coğrafya ansiklopedisi *Mu'cemü'l-büldân*'ın İbn Abdülhak el-Bağdâdî tarafından yapılmış muhtasarı olan *Merâşidü'l-ittılâ'*ın Arapça metnini, giriş, açıklamalar ve indeksini ihtiva etmektedir. 2. *Abu'l-Mahâsin Annales* (B. F. Matthes ile birlikte; Leiden 1855-1861). On iki cilt olarak yayımlamayı planladığı İbn Tağrıberdî'nin *en-Nücümü'z-zâhire* adlı tarihinin ilk iki cildir. Juynboll, eserin neşrinin tamamlanmasından sonra tercümesini yapacağını bildirmişse de bunu gerçekleştirememiştir. 3. *Az-Zamakşari Lexicon Geographicum* (Matthias Salverda de Grave ile birlikte; Leiden 1856; Frankfurt 1994). Zemaşerî'nin *Kitâbü'l-Cibâl ve'l-emkine ve'l-miyâh*'ının neşridir.

Abraham Willem Theodorus Juynboll (1834-1887). Theodorus Willem Johannes Juynboll'un oğludur. Babasının yolundan giderek şarkiyatla ilgilendi ve onun ölümünden sonra yaklaşık yirmi yıl Leiden Üniversitesi Doğu Dilleri Kürsüsü'nün başkanlığını yaptı. Birçok eserin tercüme ve neşrini gerçekleştirmiştir. Bunların başlıcaları Ya'kübi'nin *Kitâbü'l-Büldân*'ı (Leiden 1861), Ebû İshak eş-Şirâzî'nin *Kitâbü't-Tenbih fi fıkhi's-Şâfi'iyye*'si (Leiden 1879) ve İbnü'l-Ebbâr'ın *el-Hulletü's-siyerâ'sının* bazı bölümleridir (Müh. 1886-1887). Ayrıca ölümünden sonra yayımlanan Leiden Üniversitesi Arapça el yazmaları katalogunun hazırlanmasında katkıları olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

G. Dugat, *Histoire des orientalistes*, Paris 1870, II, 101-106; J. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 181-182; Zirikli, *el-A'lâm*, I, 21; II, 79; J. Brugman - F. Schröder, *Arabic Studies in the Netherlands*, Leiden 1979, s. 33-36, 46-47; Necib el-Akîkî, *el-Müsteşrikin*, Kahire 1980, II, 306-307, 311; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müsteşrikin*, Beyrut 1984, s. 440-441.

HİLAL GÖRGÜN